

Jesus og bibliotekaren fra Timbuktu

Af Henrik Sonne Petersen, programleder for Kirke & Dialog i Danmission. Kronik bragt i Weekendavisen 26. juli 2013.

Det er progressivt at være religiøs. Sådant en påstand skurrer nok i manges ører, for er det egentlig ikke lige modsat? Har vi ikke i lang tid vænnet os til, at ordet religiøs har så negative associationer, at det uden videre grupperer dem, der ytrer sig offentligt om deres religiøsitet som reaktionære? Jo, sådan er det nok i vid udstrækning blevet, for religiøsitet kobles med svage områder i vores liv, når vi ikke har magt over det, eller når liv og død truer med at tage magten fra os. Men det i sig selv gør ikke religiøsitet reaktionær. Flere forskningsprojekter har påvist, at vi danskere sagtens kan forstå os selv som både kulturelle og som troende på samme tid, blot er vi troende »på vores egen måde«.

Det indebærer, at troen ikke er knyttet til et bestemt sæt ritualer og ikke udfoldes i det offentlige rum. For det er netop dér, det afgøres, om et menneske eller en gruppe mennesker er progressive eller reaktionære, idet det offentlige rum domineres af en fortælling om evnen til at klare sig selv og især være økonomisk uafhængig. Netop ved at trække religiøsitet ind i det offentlige rum konfronterer vi vores svage sider med idealet om uafhængighed, hvad der betyder, at svagheden associeres med manglende evne til at klare sig selv økonomisk.

Dertil kommer det fanatiske, vi igen og igen mindes om i mediebilleder af religiøse i kamp med sig selv og andre. Det fuldender associationskæden, sådan at religiøse ytringer i det offentlige rum bliver en markør på svagheit og marginalisering. I sidste ende associeres religion med svagheit og vold i sådan en grad, at det får nogle til at sige og skrive, at religion er vold mod sig selv, ligesom der i andre sammenhænge meget hurtigt tænkes i religiøs motivation, hvor vi møder eksempler på overgreb og vold.

Problemet med en håndtering af religion i det offentlige rum, hvor religion fremstilles som bagstræberisk og mere som del af et problem end som en smuk og rigtig del af et sundt samfund, er, at det bliver endog ganske meget mere besværligt at forløse det fredelige potentiale, der faktisk findes i religiøse traditioner.

Nu skal jeg ikke male et skønmaleri af religion og religiøsitet. Der er ingen tvivl om, at religion misbruges til at legitimere overgreb, og det drejer sig om begge sider af de to store historiske religioner, der er mest til stede i det danske samfund, nemlig kristendom og islam.

Religiøse syrere dræber hinanden med en hast, så tabstallet nærmer sig de 100.000. I Mali og i det nordlige Nigeria tager oprørsgrupper udlændinge som gidsler, og lokale mennesker bekriger hinanden. Pave Benedikt XVI går af, og medierne borer sig ned i spekulationer om en grasserende magtkamp med klassiske ingredienser af sex og penge.

Men i disse og mange andre tilfælde er det for mig, som bekender sig til kristendommen, ikke så svært at se, at her er der ikke tale om religionernes kerneudtryk, men om misbrug af religion.

Går jeg ind i en mere selvransagende granskning af min egen tradition, må jeg indrømme, at eksemplerne giver næring til en nagende tvivl: Er det sådan, at religiøse bevægelser over en bred kam, herunder altså også kristendommen, samler, eller måske endda avler reaktionære bevægelsesmønstre, der langsomt men

uafvendeligt sender troende mod den dobbelte udgang, enten i form af en mental og moralsk isolation eller i form af en eller anden form for fanatisme?

Nu har vi heldigvis en del eksempler, der tyder på, at det ikke er en entydig bevægelse fra religion til isolation og/eller fanatisme. Et dejligt eksempel fra det store udland kommer fra det nordlige Mali, hvor islamister i begyndelsen af februar brændte Timbuktus gamle bibliotek ned, selvom det indeholdt tusindvis af dokumenter tilbage fra middelalderen. Som inkarneret bogorm må jeg indrømme, at jeg blev rigtig vred. Er der da slet ingen grænser for fanatisme? Hvilket samfund forestiller disse fanatikere sig, når de ødelægger mange traditioners visdom og skønhed, møjsommeligt skrabet og skrevet sammen af deres egne forfædre?

Så meget større var glæden, da det viste sig, at sikkerhedsvagten sammen med bibliotekaren igennem måneder forinden havde sørget for at pakke mange af bøgerne ned og begrave dem i sandet, eller i husenes hulrum.

Historien fortæller det i og for sig indlysende, at der i muslimske rækker er troende, hvis tro formes i så lukkede kredsløb, at den så at sige mister kontakt med virkeligheden, eller i hvert fald med menneskelighed, samtidig med at der er andre troende, der rent faktisk formår at knytte tro til virkelighed og dermed til traditioners udtryk for menneskelighed.

Det samme gør sig gældende i kristendommen, selvom der heldigvis er færre direkte anslag mod menneskers liv og kulturskatte i den trostradition. Når det er sagt, er det også nødvendigt at stå ved, at kristne bevægelser og kirker er præget af en konservatisme og skepsis over for kulturens udvikling.

Det er ikke i sig selv problematisk, men det bliver det, når det slår om i en rygmarvsreaktion, som ikke viger tilbage fra holdninger eller handlinger, der sårer eller på anden vis grænser til vold.

Er det ikke netop det, der er på spil, når en kirke advokerer imod brug af kondomer, eller når lokale kirker i Afrika opdanner til undertrykkelse af mennesker, der lever med en anden seksualitet. Med den realisme i bagagen er det, at vi mere nuanceret, men ikke mindre nagende, kan spørge, om der rent faktisk er en skyggeside ved kristendommen, som uvægerlig leder til en form for modstand mod forandring og udvikling?

Det, der giver mig en vis optimisme for den kristne tradition, er selve kristendommens dna, der er stykket sammen af et budskab og et eksempel. Det handler selvsagt om Jesu liv og levned, som er et budskab i sig selv, nemlig om menneskelivets hellighed og om muligheden for at have fællesskab med Gud.

Det lyder måske som meget store ord, uden den store forbindelse med dagligdagen, men det er ikke desto mindre lige her, at grundlaget for en opmærksomhed om det enkelte menneske og en respekt for menneskers værdighed ligger.

Det er den opmærksomhed, der vækkes til live, hvor mennesker og rettigheder trædes under fode, og det er den, der er den kristne traditions systemkritik. Den kan både rettes indad mod misbrug og overgreb i den kristne tradition, men også finde anvendelse dér, hvor en styreform, inklusive et demokrati, træder centrale rettigheder under fode, eller hvor et styre udvikler sig i en retning, der undertrykker andre mennesker.

Med den realisme i ryggen, at der rent faktisk foregår overgreb i religiøsitetens navn, kan vi igen spørge, om det er så problematisk, at religion marginaliseres og håndteres som reaktionær?

Ja, det er det, vil jeg svare, for når religion marginaliseres, bliver der mindre plads til alternative syn på mennesker og verden, og derved bliver der ikke længere den nødvendige opposition til en samfundsforståelse, der styres alene efter økonomiske modeller og hensynet til forbrug.

Det vil kunne aflæses direkte i omsorgen for, ja netop marginaliserede mennesker i hastigheds- og forbrugssamfundet, som er de ældre, kontanthjælpsmodtagere, unge uden uddannelse, mennesker med problemer og indvandrere. Listen kunne fortsætte lidt endnu, for sagen er, at vi snart alle er marginaliserede på et eller andet niveau i en samfundsstruktur, der mere og mere får sit eget liv og dermed tilsidesætter en stadig større del af vores liv.

Ikke et ondt ord skal lyde herfra om at gøre en indsats for, at der er arbejde til alle, men problemet er, at udtrykket »alle kan gøre nytte« står i et spændt forhold til en af grundpillerne i demokratiet, som kan sammenfattes i det, at »enhver har værdi«.

»Enhver har værdi« inkluderer også de borgere, der ikke kan tåle hastighedssamfundet, og som netop derved fungerer som menneskeliggørelse af systemet for alle os andre, der dumpt og vedholdende konstant sætter sansen for ro og menneskelighed over styr.

Godt nok opfattes kritik af »fremskridt« og vækst som det virkelige reaktionære i en liberal økonomi, men lad det så være, og lad det endda være en ærestitel, når det bunder i et forsvar for menneskers værd. Desuden er vi i godt selskab i den sag, for i forsvaret for den enkelte marginaliserede er vor Herre den mest reaktionære af alle.

Problemet med den ensidige placering af religiøsitet hos svage og fanatikere kan altså beskrives som en kamp om menneskeværd. Men det kan også beskrives som en diskussion om karakteren af det offentlige rum. For i den økonomiske krise, vi oplever nu, er der en markant tendens til at beskrive vejen ud af krisen alene som et spørgsmål om vækst, hvad der naturligt nok leder til, at den ideelle borger er den selv-styrende, selv-forsørgende og erhvervsaktive.

Det handler bestemt ikke om at øge pluraliteten af livsformer og strategier, eller om at gøre samfundet bedre, men om at gøre os alle mere konkurrencedygtige. Derfor ender vi med en ensretning af de fortællinger, der præger det offentlige rum.

Det er et problem, fordi der til en ensretning er knyttet en vis del vold. I det omfang vi lever i et nationalt fællesskab, er det naturligt, at der er et pres for at alle deltager i og bidrager til fællesskabet. Karakteren af det fællesskab afgøres for en stor del af, hvordan vi håndterer dem, der ikke oplever presset som konstruktivt, men derimod som et pres ud af fællesskabet. Det er denne balance, der er på spil, dér hvor religion og religiøsitet trues med at blive marginaliseret som alene reaktionært.

Overlader vi med andre ord det offentlige rum til den højest råbende stemme, der tordner om vækst og nytte, får det følger for alle os, der lever med mere eller mindre marginalisering.

Kampen om det offentlige rum foregår dog ikke ved at konkurrere på ensretning og forsøge at forandre situationen, sådan at religion bliver mere progressivt og en markør for det vellykkede, fremskridtet. For så begynder vi blot en ny totalitær tænkning, der igen leder til vold.

Sagen handler derimod om et offentligt rum, der kan rumme og give plads til flere stemmer, uden at de alle skal rubriceres og grupperes i henhold til én fortælling om økonomi. For at komme dertil dur det ikke, at religiøse aktører øger stemmevolumen og konkurrerer med den økonomiske fortælling på ensidighed. Imod ensretning dur kun omsorg og omhu og åbenhed om det.